Norske trolldomsprosesser

Prosessnummer: 669a

Tiltaltes navn: Maren Robertsdatter, biskop Foss`

Årstall: 1590-1592

Sted: Bergen i Hordaland

I. Fire Trolddomssager.

(Som det vil sees mangler Begyndelsen til förste og fjerde Sag, paa Grund af Lakuner i Protokollen).

1. Oluf Gausdal.

Deremod berettet Velb. Peder Tott[1] och meente at Bispenns[2] hustru war pligtig thill at stannde samme troldkarll for rette thil ordtz förennd hannd fick sin Enndelig domb, Eptherdij att Bispenn haffuer nogle gange skreffuit hannom thill, att hannd icke skulle lade samme Misdeder staa sin rett förennd hand fick wijdere beskeden derom, Och for den Orsage at forne Marrine nu siste ganng haffuer Supplicerit thill Konng. Maijtt. att denn saig motte forhöris till rette, Och hennde motte forskaffis derwdj hves louglig Christeligt och rett kunnde were, Och fremlaugde nu Peder Thott ein Supplicatz som Mester Anders for nogenn aar siden thil hannom giordt haffuer wdi huilchen hannd begierer att Peder Tott paa Kong. och sit Embedes wegne epther Ordinantzen oc anndenn Kongenns skrifftlige Priuilegier wille hanndheffue Bispenn att hannd med sit huss motte niude fred och rolighed som samme Supplicatz med widlöfftig Omstendighedt inndeholler, paa huilchen Supplicatz hand nu her for retten lod antegne den dag oc aar som foresiger,

Dernest fremlaugde Velb. Peder Tott ein Supplicatz som forne Marrine Rubbertzdaatter giordt haffuer, liudendes att hunn haffde Ombedet welb. manndt Anders Maat[3] oc Henning Sparre[4] at gaa thill denn gode mannd Peder Tott och hannom Ombede att wille være hende till rette behielpelig i henndes sager, som

[1]) til Boltinggaard, Höwedsmand paa Bergenhus 1589—1596.

[2]) Anders Mikkelssön Foss, Biskop i Bergen 1582—1606, gift med Maren eller Marine Robbertsdotter Geisaust.

[3]) Anders Mouatt til Hofland i Onarheims Sogn i Söndhordeland.

[4]) Kjendes ikke.

samme Supplicatz med mange artikler i sig sielff formeller, paa huilchenn nu bleff antegnit aar oc daig som foresiger, och sagde nu forne gode mannd Peder Taatt att hannd for saadanne Supplicatzer oc breffuer skyldt gierne wille hielpe hennder till rette, och hörre henndes Unndschyldinng dog kunnde hannd det icke giöre förennd hunn wilde stannde med denn Troldkarll till ordtz oc forklare hennder for sagenn som ein Erlig quinde burde at giöre, Och satte nu forne Peder Tott wdi rette, om forne Marrenn Rubbertzdaatter sjelff personnligenn bör at staa thill ordtz med forne Troldkarll förennd hanns domb skulle hannom Offuergaa for hanns bekendelse oc misgierninger eller icke. Derthill suaret Mester Anders at eblant de artikler som forne Troldkarll om hanns höstru berettet haffuer, derudi findes hanns Löigenachtige ordt den eene artikell emod den anndenn, aff huilche artikler hannd nu fremblagde ein wdschrifft sub. dato 1590 den 7 Septbris som forne Troldkarll i welb. Jörgenn Kaases[1] och flere Dannefolcks neruerelse skulle haffue bekiendt, paa huilchenn schrifft nu antegnit bleff, Och samme troldkarll sidenn tuende Ganger anderledes skulle haffue bekienndt som hannd med sandferdige schriffter oc bewis saigde sig i fremtiden att wille bewisliggiöre, huormed hannd wille lögennachtelig giöre denn Troldkarlls ord som hanns Höstru thill Kong. Maytt. Supplicerit haffde, Och meente at alt sammens saadant var denn gode mannd Peder Tott wel witterligt, Och dersom hannd wilde hanndhaffuit och forsuarrit hannom epther Ordinantzenn wdi huilchen Bispenn nu opleste nogle artikler, om samme saig, Da haffde M. Anders oc hanns höstru icke thill stor Omkost oc Skade hafft behouff att giöre disse lange reigser till Danmarck som skeedt er, Och fremlaugde nu M. Anders Konning Christians wor allernaadigste Herres Obet welbeseglet breff dateret paa Kiöpnehauffnsslott den 17 Maij Ao. 91, inndehollendes om forne M. Anderses klagelige beretninng, att ein

[1]) til Gieldskov, Befalingsmand over Vardöhus og Senjens Len.

Troldkarll her i Bergennhuss leen haffde saugdt M. Anderses Höstru oc huss nogenn Ordt dennom paa deris naffn och rögte till störste wanære och högbete Konnge Maytt. derfore tager hannom hanns höstru och huss wdi Konngelig Hegenn Freed wernn oc beskermelse, besönnderlig at wille hanndhaffue, forsuare oc fordagtinge till all rette, saa att huo som hannom hans hustru och huus haffuer noget thill att talle, de skulle det giöre med loug och rett oc for sin tilbörlig dömmere og icke annderledes, Och skulle Mester Anders wdi ligemaade med hanns hustru oc huus emod alle holde dennom fredelig, tilbörlig och louglig som höigbete Konngenns breff wijdere i sig sielff formeller med de höigwisse regierende raadz wnndertegnelse, Erlig welb. Niels Kaas, Peder Munck, Jörgenn Rosenkrantz och Hack Ulffstannd huer med eigenn haandt, Da satte enndnu Peder Tott andenn gang wdi rette om forne Marren Rubbertzdaatter icke sielffuer personnligenn burde at staa till wedermaals talle med forne Troldkarll, Eptherdij dett er henndes ære anrörendis och icke Bispenns, Och stod nu forne Troldkarll her for rette, och begierit att hun motte komme tilstedes, Och sagde att hannd endnu wille sige hennder de Ordt thill hannd tilforne bekienndt haffde med flere Unöttige Ordt som hannd begönnte at wille sige i samme saig, Dog den gode mannd Peder Tott icke ville höre hannom till Ordtz epterdij at forne Marrine icke war sielffuer tilstedes, Dertill suarett forne M. Anders Foss, att dersom nogen Erlig mannd haffuer hans hustru noget till at talle, oc wille giffue hennde saig da skulle hunn sielffuer personlig komme tilstedes, Menn dersom icke war anndre sager, Ennd epther denne Troldkarls ordt, Da stod hannd nu tuo eller tree gannger Offuerbödig her for retten att wille suare til sagenn paa hendis wegne, for alt hues nogen kunnde haffue hennde til att talle, Endog at höigbete beskermelse breff inndeholder att dersom nogen haffde dennom til at talle, Da skulle hannd dett giöre for deris tilbörlig dommere, Och sagde eptherdij hannd och hanns hustrue

er eit epther denn hellige schrifftes liudelsse Da holler hannd det for, att naar hanns hustru bliffuer wlougligenn Offuerfaldett, eller thiltalet Da er det ligesom dett war hannom sielff hendt och wederfaret, och hennder derfore att niude mue denn rett som hannom sielff epther Konnge Maytts breffs Liudelse, Och epther wij haffde hört begge parternis breffue saa och thiltall och giensvar emellom Slotzherrenn och Bispenn, som foresiger, Da befandts klarligenn att Peder Tott icke wille anklage eller lade annklage forne Trollkarll for sine bekiente misgierninger förennd han fick beskedenn om forne Marrenn burde sielff personligen at staa thill ordtz med hannom eller icke, Och bispenn deremod frembsette, att eptherdij ein Misdeders Ordt icke staar thill troenndes som Recessen formeller, att huilchenn hannom eller hanns hustru haffuer thil at talle de skulle dett giöre med Loug och rett for deris tilbörlig dommere, oc icke annderledes, Och meente att hanns dommere icke ware her i Lanndet, wdenn huilche Konnge Maytt dertill forordne wille, Och for saadanne och andre Orsager meente sin höstru (som ein Erlig Quinde) icke burde staa med ein Misdeder till rette, Om huilchenn tuistige artikell begge parterne ware aff os begierendes eit rigtig anndsvar som wij wille were bekienndt om wijdere behouff giöris, Da eptherdij her war flere sager forhaandenn som ere weigferdige, oc Konnge Maytts breffue oc Mandater formeller att domsmennd skulle haffue thidt oc stunnder att offuerweige deris sager, Thi haffuer wij denne saig Optaget i beraad paa nogle dagers thidt oc sidenn at giffue derpaa skrifftelig anndsuar fra os. Till widnisbyrdt Under wore Zignetter. —

Gunstige welbördige Peder Taat woris Slotzherre, oc fromme Mester Anders Foss woris Biscop, Epther som eder witterligt er att denn Trolkarll Oluff Gousdall meere ennd offuer tuo aars thidt for sin eigenn bekiendte Troldoms-Gierninger, er fængslligenn anhollen paa Bergennhus Och samme Troldkarll tuende ganger i begge eders neruerelse er inndkallet for os paa wort Raadhuss, denn förste gang Ao. 90. den X Octobris, Och epterdij

ingen wille da hannom thiltalle och anklage for hans misgierninger, kunnde wij derfore paa denn thidt icke noget Enndeligt, om hanns tilbörlige straff beslutte, Denn andenn gang wdi dette nerwerendes Ao. 92 denn 26 Septembris er samme Troldkarll wdi ligemaade her for rette indkommit, Och icke da heller er bleffuen anklagett for sine Ordt oc gierninger i nogen maade, Orsagenn att denne Sag saa lang thidt haffuer werit Oppeholdenn er at E. w. Peder Tott meener og fremsetter att Bispenns hustru Marren Rubbertzdaatter sielff personnlig burde at staa thill wedermaalstalle med forne Troldkarll förennd hannd skulle faa sin tilbörlig dom, och forklare sig som ein Erlig quinde burde att giöre for denn Troldomssaig forne troldkarll hennder tillaugdt haffuer, Och E. w. Mester Anders heremod fremsetter att samme Troldkarll icke war förste ganng fenngslet for Eders hustrues skyldt Men for sin eigenn misgierning, Och det atj er eders hustrues rette forsuar och icke will gaa i rette med denn Misdeder som sig thill Dieffuellenn besuarett hauffuer, oc sagde eders tilbörlige dommere icke her att were, som beggis Eders fremsetning wdi wor Thingbog med wijdere Omstendighed finndes antegnitt. Om huilche sager j paa begge sider haffuer forhuerffuet trende Konngebreffuer ladet Oplese Och wdi de tuennde förste breffuer thill E. w. Peder Taat formeldis att samme Troldkarll skulle fordris for rette och epther hanns bekienndelsse lade gaa dom offuer hannom oc at forne Marrinne Rubbertzdaater, motte wederfaris hues loug och rett, som same tuennde Konngebreffue i sig sielff wijdere formeller, Och eptherdij det tridie Konngebreff formeller att hanns Konnge Maytt annammer eder M. Anders sampt eders hustru oc ganndsche huss wdi hanns Konngelig hegenn fred wern og beskermelse besönnderlig att wille hanndhaffue, forsuare oc fordagtinnge thil all rette saa att huo som eder, eders hustru och huss haffuer noget thil at talle, da skulle dett giöre med Loug och rette for eders tilbörlige dommere och icke annderledes.

Da eptherdij forne Mester Anders forskyter sig i denne

saig, for anndre höigre dommere, epther sit beskermelsesbreffs liudelse, Derfore kunde wij for saadann hanns forskydelse icke sige hende paa denne thidt her for rette at staa med samme Troldkarll Men dersom nogen wil samme Troldkarll for os wdi rette tiltalle, oc anklage, Da skulle wij forhielpe epter denn forstannd gud os giffuet haffuer hues Lougligt Christeligt oc rett kannd were, epther Höigbete Konnge Mayttsbreffs Liudelse.

Gunstige Peder Thaat oc fromme M. Anders Foss er derfore woris ydmyge begiering, att J dette woris skrifftlige anndsuar i denn beste maade wille Optage, som wij oc Uden tuiuell forhaaber, Och ere disse skriffter trende, all einsliudendes wnder wor forsegling som herepther fölger:

Pouell Helliesenn Laugmand i Bergenn, Lauritz Hansenn, Hanns Finndsenn Borgemestere,

Joenn Olsen, Jörgenn Hansen, Jörgen Jacobsen, Niels Biörnsenn, Söfrenn Anderssenn, Hanns Möller, Hans Hanssen, Niels Helliessen, Jacop Villomssen oc Peder Claussen, raadtmendt, Hanns Pedersen, Jacop Jannsen, Gert Böing, Mickell Jennsen, Rörick Jacopsen, Nicolaj de Freundt, Peter Hofft, Dirick Pedersen, Tommes Pedersenn, oc Johann Melck, Laugretsmendt Ibidem, Actum Ao. 1592 denn 16 Septembris ut supra.

Erlig welb. mand Peder Tott till Boltinggaard Höffuetzmannd paa Bergennhuss sampt hederlig höiglerde mannd M. Anders Foss Superintendens till Bergennssticht woris gode wenner ydmygeligen tilschreffuit. —

Anno 1592 den 3. Octobris paa Bergennraadhuss nerverende Erlig welbyrdig Mand Peder Tott thill Boltinggardt Höffuetzmand paa Bergennhuss, Aage Jensen thill Östraat, Jörgen Kaas thill Gieldchouff, befalingsmandt offuer Wardöyhuss oc Sennieleen, Pouell Helliesen Laugmand, Lauritz Hannsen, Hanns Finndsen Borgemestere, Joenn Olsen, Jörgenn Hannsen, Niels Biörnsen, Seuffrenn Andersen, Hanns Möller, Hanns Hannsenn, Niels Helliesen, Jacop Willomssen, oc Peder Claussen, raadtmenndt.

Hanns Pedersenn, Jacob Jannsen, Jesper Skröder, Jenns Thommesenn, Gerdt Böinng, Michell Jennsenn, Rörick Jacopsenn, Jacop Kypper, Nicolaus de Freundt, Hermannd Borris, Johann Cornelisenn, Abraham Dauidsen, Petter Hofft, Christoffer Pedersen, Dauid Borsell, Erick Pedersenn, Johann Kopperslager, Tomas Pedersenn, Johann Louer, Anders Christennsenn, Aarent Henndricksenn, Johan Kopperslager, Carnelus Vonn Zanten, och Jörgenn Jörgennsen Laugrettesmendt.

Kom for oss Claues Meltzouw Byefouget oc Jörgenn Nielsenn fouget i Nordhordleenn och her wdj rette inndkallet ein Troldkarll wed nauffn Oluff Gousdall och hannom adspurde om nogenn havde locket, kiöpt eller beedett hannom thill at sige troldomsgierninger paa nogenn, Derthill suarit forne Troldkarll at inngenn haffde hannom ombedet i nogenn maade at sige anndet Ennd som hand sielff friwilligenn wille.

Dernest lod E. w. mand Peder Taat thill Boltinggaardt Höffuedzmannd paa Bergenhuss her for rette Oplese Konning Christian denn 4 wor allernaadigste herris breff daterit paa Anndworschouffslott denn 19 Augusti Ao. 92. Indeholdendes i sin beslutning, att höigbete Konnge M. biuder oc befaller Peder Taatt at skulle lade samme Troldkarll fodre for rette oc sidenn epther hanns eigenn bekiendelse oc hues anndre Vidnisbyrdt offuer hannom kand were forhuerffuit, lade gaa dom offuer hannom, Och hues domb offuer hannom Udgiffues, saa oc hues hannd sielff bekiennder dett at lade klarligenn antegne oc opschriffue Och sidenn lade hannom epther hanns misgierninger epter dommens liudelse strax staa sin rett oc bekomme sin tilbörlig straff som hanns Maytz breff i sig sielff wijdere formeller, Och begiert nu denn gode manndt Peder Tott, förste, anden oc thridie gang att dersom nogen haffde herwdi att sige förennd dom gick offuer samme Troldkarll, att hannd nu det her for rette anngiffue wille, Da opstod hederlig höiglerdt mannd M. Anders Foss Biskop i Bergen oc paa sin hustrus wegne giorde henndis Undskyldinng emod samme Troldkarll

oc sagde sig wdi mannge maade att kunnde bewisligt giöre samme Troldkarll att were ein Löignere Först at hannd meget wchristelig haffde besuaret sig till dieffuellenn oc bedreffuit det störste affguderie emod denn förste taufflis Liudelse, Till det anndet at hannd haffuer tallet oc hafft sin Omgiengelse med diefflenn, epter sin eigen bekiendelse, Thill det tridie findes hannd ein Lögner att were i sin beretning aff stedenn som hannd hanns hustru naffngiffuet haffuer, Dernest aff tidenn naar samme gierninger skulle haffue skeedt, oc aff personerne hos henne haffe weritt, denn tidt hunn epther hanns ordt schulle haffue brugdt samme onde gierning Ogsaa aff maadenn huorledes dett skulle were sig tildragett med samme Troldomsgierninger, och wdi alle disse Omstenndigheder finndes hanns Ordt oc beretninng paa adschillige tider emod hueranndre som M. Anders hos huer Omstenndighed med wijdere beretning gaff tilkiende som findes wdi anndre samme throldkarlls artikler inndfördt, Och derfore meener hannom löigennachtig att were epther hanns bekiennte troldomsartiklers Liudelsse, Oc derfore satte forne Mester Anders wdi rette om samme troldkarll skulle regnis sanndrue eller ein Lögner, wdi de stöcker som hannd epther sin eigenn bekienndelse aff dieffuellenn om hanns hustru Maren Rubbertsdaatter tallit haffuer, Och dersom hannd finndes ein Löigner huad hanns straff bör da derfor (saawell som for anndre hanns misgierninger) att were som i hanns inndlaugde schrifftlig spörsmaalsartikell formelder, Dernest berettit forne gode manndt Peder Tott att hannd paa Konng. M. wegne og Bispenn paa sin hustrues wegne her for rette denn 26 Septembris sist forledenn haffde giordt deris Spörsmaall och framsettning om forne Marrine Rubbertzdaatter burde sielff personnligenn att staa wdj rette thill wedermaalstalle med forne Troldkarll eller icke, Da haffuer wij nu derfore Offuerantwordit thill forne Peder Tott oc Anders woris schrifftelig beseglet ansuar wdj samme saig. Inndeholdendes wdi sin beslutning att wij icke kunnde sige hennde pligtig were, att staa med samme

Troldkarll til ordtz for de Orsager som samme schrifftelig ansuar i sig sielff formeller, Da stod nu forne Troldkarll Oluff Gousdall, oc bekiennde epter som tilforne antegnit war Ao. 90. denn 2 Septembris at haffue lerdt Troldomskaanst hos Marine i Haldorsgaardt som nogle aar siden bleff brendt for henndis misgierninger, Och bekienndet sig att haffue ein dieffuell till hanns Patron som hannd kallede Mammet, oc sagde att were suart oc lödenn som ein hunndt som haffde epterfuldt hannom, Och derhos bekiennde Orsagenn huorledes hannd först bleff Openbarit med sin Troldoms-Kaanst, at ein troldquinde wed naffn Mumpe Guron som siden bleff brenndt hun först wdlagde honnom, Da lod Jörgenn Nielsen fougdenn hannom antaste her i Nordhordleen och forschicke hannom til Bergenhuss, Derepter fremförde fougdenn tuende widnisb. offuer hannom wed naffn Östenn paa Dall, Nicolaus paa Gresdall, oc Gundwor paa Sundt som witnede huorledes forne Troldkarll wdj eit bryllup forgiorde en dreng som tiente forne Nicolaus wdi saa maade, att denn tidt forne dreng war schencker wdi forne Bryllup da bad forne Troldkarll att drenngenn schulle giffue sig dricke wdj ein Skaall, saa gaff samme Dreng hanom Berme wdj Skaallenn att dricke, da sagde hannd thill drenngenn, Du skallt well betale mig dette, Sijdenn gick drengenn wdj marckenn oc laugde sig oc bleff stiffliggendis somm hannd haffde werit dödt, Blaanede oc Sortnede som ein gast, Da kom der nogle thill forne Troldkarll oc sagde at hannd haffde wist giordt samme Dreng ildtt, Och bade hannom böde det igienn Da swarede samme Troldkarll at hand wille see huad hannd kunnde giöre, Saa tog hannd tuo tomme tönner, och satte ein hos huer sijde wed Drenngenn, Threen op oc stod paa huer tönne med ein fod offuer drenngenn, bucket sig op oc Nedt oc strög aff sit Hoffuet paa Drenngenn, steg saa ned bad folcket bere Drenngenn I eit Huss som de oc giorde oc samme natt döde Drenngenn, Huilket forne Oluff Gousdall enndnu som tilforne bekienndett saaledis att were tilgaaet, foruden nogen andenn Ordt, hand

stod oc berettet om M. Anderses hustrue, at haffue nogle gange talit med hannom sijdenn hannd er bleffuen anholdet paa Slottet oc wdj ein andenn fortegnelsse er forfattet. Derfore begierit nu forne Peder Tott epther Kong. Mayts breffue oc strennge befalninng Dom offuer samme misdeder, Och herhos lod Slotzherrenn oc Bispenn her for retten Oplese, adschillige schrifftlige bekienndelse som forne Oluff Gusdall thilforne paa Slottet och her paa raadhusset giort haffde baade om sin eigenn misgierninger, ochsaa om anndre, Wdi huilcken hanns bekiendelse findes adschillige Ordt som icke altsammens kommer offuer eit med huer anndet som samme schriffter i sig sielff formeller, Och eptherdi at Bispenns Spörsmaal indfaller i denne Troldkarlls saig, Da haffuer wij denn Optaget paa tuo dages tidt att randsage och nu i daig som er dennd 4 Octobris for rette affsaugde, Och eptherdij forne Oluf Gusdall sielff wnödt og wtuungenn haffuer bekienndt sine Troldomsgierninnger, som foresiger, Och Norgis Loug oc den gammell Christenn rett formeller att saadanne Troldfolk bör att döö for deris misgierninger, Thij saugde wij for rette att forne Oluff Gusdall epther Laugenn oc epther Landsenns gamle wedtagene brug schall straffis paa sit Liff for sine egne bekiente troldomsgierninger, som en Obenbar Troldkarll wedbör epther höigbete K. M. breffs Liudelse, Menn huad M. Annders Fosses spörsmaals Artikler paa hans Hustrues wegne er anlangenndes derthill haffuer wij saaledes suarett, Att eptherdij det er sedvanligt at naar nogen saadanne misdederre angiffuer nogle tuiffuellachtige sager, som enten dennom sielffue eller anndre folck er anrörenndis, att de epter Domb er gaaenndis, bliffuer Offuerhörde wdi Erlige folckes nerwerelse oc paahörelse som det sig bör: Och saadann deris bekiendelse pleiger mannd schrifftlig lade antegne, Thij haffuer wij denne saig opsat indtill det saaledes bliffuer forhandlet med forne Troldkarll, Och siden gaa Dom hues rett er. Thill widn. wnder wore Zigneter. Actum den 5 Octobris. Ao. ut supra.

Dette eptherschreffne er en forklaring paa de ord oc ansuar Bispen giorde i dag paa Bergenraadhus emod denn Throldkarll Oluff Gusdall som hannd sine Ordt schrifftligenn forfattet haffde epther Dommen war forseiglett som foreschreffuit staar,

Först att dennd misdeder findes wsandferdig wdj thidenn som hannd haffde saugdt at weret Scti Hanns natt, det meener Bispenn klarligenn at kunnde bewisse med mange trofaste oc gudfröchtige mennischer, oc besönnderligenn med de sex dannemenndtz breff oc segell som haffuer bekienndt at Bispenn med sin Hustru oc andre medfölgende selschaff wdi Bispenns Visitatz weritt haffuer paa same thidt henwed xvj eller xviij wege siöes fra Bergenn Och ligesaa nogle dage för oc epther samme natt.

Dernest om steden haffuer Troldkarlenn sielff wdi ein sin bekienndelse saugdt at saadanne bestilninger som hannd omtallit haffuer, skulle haffue werit skeedt Offuenn for Bergenn wed Flöyenn, Men wdi ein anndenn hanns beretninger haffuer hannd saugdt same bestilning at were skeedt wdj ein dall wed Logderhorn,

For det tridie Om maaden haffuer hand wdi ein beretninng saugdt, att de som saadant giorde, haffue blest ein Pijbe fuld med weijer oc traadde saa paa denn med födder, saa bleff denn Vindt som hannd omtallit haffuer, Menn wdi ein anndenn hanns beretning haffuer hannd saugdt, att de haffde ein Belge, den groff de wdi iordenn och sette saa ein tönne derhos oc bleste samme tönne fuld aff windt oc slapp saa denn löss.

For dett fierde om Personer sagde Bispenn sig icke rettere at wijde Ennd den findes wdj ein anndenn schrifftlig beretning som Mumpe Guron haffde paa slottet giordt den thidt hunn bekiendt sig at haffue giordt samme Vindt, Och hunn bleff adspurdt huem der war med hennde, Suared hun ingen wden Gunnildt Hoffmannds Apostell han kom thil hennder oc bad hender giöre samme windt. Menn eptherdij att denne

misdeder haffuer wdi sine adschillige schrifftlige antegnede beretninger Ochsaa herom berettet annderledes Saauellsom hann emod sig sielffuer wdj de anndre Circumstantzier saugdt haffuer, Och hannd icke haffuer lerdt huad dett er: Oportet mendacem esse memorem Satte Bispenn wdj rette denne saig som er dend 3 Octobris Om denne misdeder haffde farit med Löigenn eller sanndhedt som i forne domb finndes antegnit med wijdere Omstendighedt, Och haffuer Bispenn disse artikler sidenn domb er gaaen antwordit mig schrifftligenn, all forklaringh paa de Ordt hannd tallede for rettenn.

2. Dilis Röncke.

Wij eptherschreffne Pouell Helliesenn Laugmannd i Bergen, Lauritz Hannsen, Hanns Findssen Borgemestere, Jörgenn Jacopssen, Niels Biörnssenn, Jacop Willomssen, Peder Claussen, Peder Clausen, Micheil Jensenn, Jenns Tommessen raadtmennd, Joenn Broch, Jacop Strang, Mogens Buggi, Jesper Skröder, Hanns Pederssen, Abraham Dauessenn, Morten Henndrichssen, Claus Ludt, Rassmus Pederssen, Johann Anderssen, Jacob Olsen, Hermand Wantscher, Oluff Rassmussen, Niels Nielssen, Jesper Langermannd oc Hanns vonn Gylick Laugrettesmennd her sammestedtz, Kiendis och witterligt giöre med dette wort Opne breff at paa Bergennraadhuss, Aar 1594 denn 2. Martij er kommen for Os Claues Meltzou Byfougett her sammestedtz oc Steffenn Hermanndszen boendes paa Mölnedal[1] strax sönndenn for byenn, med sin quinde Beritte oc her wdi rette lod inndföre Dilis Röncke som er Mogenns Maattis hustru boenn-

[1]) Ogsaa det lille Dalföre ved Udlöbet af lille Sandviks Elv (Gunnhildarå) kaldtes endnu i det 14de Aarhundrede Mölledal (Mylnudalr).

Syssel med Bønder og Tjenere og al deres Rente og rette Tilliggelse. Kjøbenhavn 11 Mai 1591. Ibidem.

Peder Thott fik Brev, M. Anders Foss, Superintendent udi Bergen Stift, anrørendes.

C. IV. V. G. t. Vid, at os elskel. høilærd Mand M. Anders Foss, Superintendent udi Bergen Stift, underd. haver ladet give os tilkjende, hvorledes hannem, hans Hustru og Huus af en Troldkarl skal være nogen Ord og Tale tilsagt, hannem og dennem paa deres gode Navn og Rygte til største Foragt og Eftertale, underd. begjerendes til al Ret at maatte haandhæves og forsvares, ikke heller at vederfares andet udi samme Sag, end andre Superintendenter og Bisper der udi Riget udi saadanne Sager pleier at vederfares. Thi bede vi dig og ville, at, naar du hermed besøges, du da paa vore Vegne forne M. Anders Foss til al Rette haandhæver og tager udi Forsvar og ikke tilstede hannem at vederfares andet, end andre Bisper og Superintendenter her udi Riget udi saadanne Sager pleie at vederfares, meden saadanne hans Sag maa indstevnes for sin tilbørlig Øvrighed og derom gange Dom over, som det sig bør. Cum claus. consv. Kjøbenhavn 17 Mai 1591. T. II. 124. Afskr. V. 437.

Kopi af Mester Anders Foss's Beskjærmelsesbrev.

C. IV. G. a. v., at efter vi komme udi Forfaring, hvorledes en Troldkarl der udi Bergenhuus Len skal have tilsagt os elskel. hæderlig og høilærd Mand Mester Anders Foss, Superintendent udi Bergens Stift, hans Hustru og Huus nogen Ord og Tale, dem paa deres gode Navn og Rygte til største Vanære og Eftertale, underd. derfor begjerendes, at han med hans Hustru og ganske Huus for saadanne utilbørlige Ord og Bagtale maatte haandhæves og til Rette forsvares og for Overfald og Overlast fordagthinges, da have vi nu af vor synderlig Gunst og Naade saa og af Øvrigheds Magt taget og annammet og nu med dette vort aabne Brev tage og annamme forne Mester Anders Foss, hans Hustru og Huus udinden vor kongelig Hegn, Fred, Værn og Beskjærmelse, besynderligen at ville haandhæve, forsvare og fordagthinge til alle Rette, saa at hvo, som ham, hans Hustru og Huus har noget til at tale, de skulle det gjøre med Lov og Ret og for sine tilbørlige Dommere, og ikke anderledes, og skal han iligemaade med hans Hustru og Huus imod alle holde dem fredelig, tilbørlig og lovlig. Cum inhib. sol. Kjøbenhavn 17 Mai 1591. R. II. 109. Afskr. V. 103.

ten Len, som Christopher Parsberg, K. Maj.s Embedsmand paa Roskilde Gaard, til des udi Verge havt haver, mod en aarlig Afgift af den visse og uvisse Rente 200 gamle Daler, regnendes fra Philippi et Jacobi Dag sidstforleden udi nærværendes Aar; for Told, Sise og Vrag [etc. som i næstforeg. Uddr.] Kjøbenhavn 17 Juni 1592. R. II. 167. Afskr. V. 150. (Uddr.)

Peder Thott, Lagmanden, Borgermestere og Raadmænd udi Bergen finge Brev, M. Anders Foss's Hustru anrørendes.

C. IV. V. G. t. Hvad os elskel. høilærd Mand M. Anders Foss, Superintendent udi Bergen Stift, hans Hustru, os elskel. Maren Robertsdatter, underd. til os haver suppliceret og sig beklaget udaf en Troldkarl og tvende Kvinder nogen Ord og Tale skal være paasagt, som hendes Ære, Lempe og gode Rygte skal være anliggendes, hvilke Ord og Tale hun formener dennem ikke med Sandhed hende skulle kunne overbevise, meden hende [af] dennem løgnagtigen paasagt at være, underd. begjerendes derudinden at forhjælpes til Rette, eftersom I af hosliggende hendes Supplicats ydermere have at forfare. Thi bede vi eder og ville, at I derom forfarer al Leilighed og siden derudinden imod forne trende Personer forhjælper hende at maa vederfares, hvis Lov og Ret er, saa at altingest maa gange lovligen, christeligen og ret til. Cum claus. consv. Kjøbenhavn 19 Juni 1592. T. II. 185. Afskr. V. 514.

Hans Pederssøn [Litle], Norges Riges Kantsler, fik K. Maj.s Bevilling at maa aarligen kvit og fri uden al Afgift oppebære Kronens Part af Korntienden af Eker Sogn udi Bragernes Fogderi, ad gratiam. Kjøbenhavn 23 Juni 1592. R. II. 167. Afskr. V. 150.

Hans Pederssøn [Litle] til Sæm, Norges Riges Kantsler, fik Forleningsbrev paa Mariæ Kirkes Provsti udi Oslo med al des Rente, vist og uvist, at skulle have uden Afgift, emeden og al den Stund han er udi Norges Riges Kantslers Bestilling, dog saa at han intet skal befatte sig med Told, Sise og Vrag, som udi forne Provsti falde kan, meden det skal komme K. Maj. alene tilbedste og Lensmanden paa Akershuus paa K. Maj.s Vegne det at skulle oppebære og aarligen derfore gjøre Rede og Regnskab. Kjøbenhavn 29 Juni 1592. R. II. 168. Afskr. V. 151. (Uddr.)

Hannibal Gyldenstjerne fik Brev at lade Jørgen Ro-